

Г. В. Мерхелевич

Державний заклад «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»

КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОГО МЕДИЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

У статті розглядається концепція формування готовності викладачів медичного ВНЗ до організації навчального процесу іноземною мовою. Розгляд даної проблеми відбувається на основі опису низки основних принципів, що входять до складу даної концепції. Дослідженню даних принципів передують аналіз основних наукових розвідок і публікацій вітчизняних та зарубіжних науковців, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Серед принципів, розглянутих у статті: принцип якості занурення викладачів-предметників у науково-популярні та літературні тексти зі спрощеною формою викладу; принцип актуалізації усвідомленої перспективи професійного розвитку засобами іншомовної культури; принцип необхідності та достатності умов неперервності практики використання іноземної мови викладачем медичного ВНЗ; принцип забезпечення особистісної й фахової зацікавленості викладача іноземної мови в її використанні як засобу задоволення власних непрофесійних інтересів; принцип дворівневості підготовки викладачів медичного ВНЗ до викладання предметів із медицини іноземною мовою.

Ключові слова: принцип, концепція, іноземна мова, комунікативний бар'єр, оволодіння, навчання, викладання, дослідження, готовність, організація, навички, здібність

Постановка проблеми. Однією з актуальних проблем сучасної педагогіки вищої школи є вивчення іноземної мови викладачами вищих навчальних закладів, зокрема, медичних, з метою їх підготовки до викладання іноземною мовою дисциплін своєї спеціалізації. Це викликано необхідністю розвитку ринку освітніх послуг за межами національного освітнього простору у зв'язку зі вступом України на шлях європейської інтеграції та приєднання до Болонського процесу, що пов'язано не тільки з переміщенням студентів з однієї країни в іншу, але й із необхідністю постійного відстеження змін і появою нових тенденцій у сфері їх професійного інтересу.

Аналіз актуальних досліджень. У таких умовах очевидним стає недостатній у національних масштабах ступінь мовної адаптації українських фахівців у різних галузях науки й техніки до повноцінної роботи в умовах міжнародного інформаційного та освітнього простору. Такий стан речей зумовлений недостатнім рівнем володіння українськими фахівцями іноземною мовою.

Розв'язанню методичних і методологічних проблем іншомовної підготовки фахівців у сучасних умовах був присвячений цілий комплекс досліджень як в Україні, так і в Росії (М. Ільїн [1], В. Карпов, М. Катханов і Н. Свірідова, [2], О. Кузнецова [3], Г. Рогова [4], Штульман Е. [5] та ін.). З

обраної нами проблеми безпосередньо пов'язані дослідження І. Голуб, М. Корделли, М. Лісового, Н. Литвиненко, М. Ллойда, У. Ріверса, Д. Ротера, М. Філоненко та Дж. Холла, які стосуються особливостей спілкування лікаря з пацієнтом як факторів формування іншомовних комунікативних умінь студентів-медиків, а також роботи українських і російських науковців, присвячені організаційним та методичним аспектам вивчення англійської мови іноземними студентами медичних ВНЗ (О. Аулова, Л. Васецька, О. Гаврилук, Є.Коробейникова, Т. Лебедєва, К. Митрофанова, Л. Сенік, Г. Струтинський, Л. Шеремета), формуванню їх мовної компетентності (С. Маталова), викладанню медичних дисциплін англійською мовою (Є. Родзаєвська, В. Тупікін) та післядипломному навчанню викладачів-медиків англійській мові (К. Кубачова).

Зазначені та інші науковці висвітлювали різні аспекти проблеми об'єктивного зв'язку професійної компетентності викладача чи студента медичного ВНЗ. Однак у цілому жоден з них цю проблему не розв'язував на особистісній та цілісній основах.

У зв'язку з вищевикладеним, завданням цієї статті є пошук на концептуальному рівні методичних засобів і методологічних шляхів удосконалення системи вивчення іноземної мови викладачами медичного ВНЗ як окремий випадок розробки педагогічної основи для навчання фахівців різних спеціальностей в умовах підвищення їх кваліфікації.

Мета статті:

1. Розкрити концепцію формування готовності викладачів вищого медичного навчального закладу до організації навчального процесу іноземною мовою з урахуванням і на основі досвіду, набутого під час навчання англійській мові викладачів Донецького національного медичного університету ім. М. Горького.

2. Актуалізувати нові пропозиції, розроблені у процесі подальшого розвитку й удосконалення навчального процесу, що триває й на даний момент, на основі власних висновків і сучасного зарубіжного досвіду.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи основні причини відсутності необхідного результату навчання середньостатистичного фахівця з України, зазначимо, що факт масовості цього явища вказує на об'єктивність причин, характерних для методичних і педагогічних підходів до вивчення будь-якої іноземної мови впродовж достатньо тривалого періоду в житті кожного спеціаліста. Цей період охоплює дошкільне виховання, шкільний та університетський періоди. У результаті, факт невирішеності завдання вивчення іноземної мови середньостатистичним спеціалістом з вищою освітою, незалежно від спеціалізації, вказує на

недостатню ефективність існуючої методики навчання. При цьому існування даної проблеми пояснюється не тільки фактом недостатнього рівня володіння мовою до моменту виконання тими, хто навчається, проміжних контрольних завдань або здачі шкільних та університетських випускних іспитів з іноземної мови. Ця проблема поширюється й на необхідність збереження набутих знань і навичок протягом усього післяосвітнього періоду. Розв'язання останнього завдання стає можливим тільки за умови, якщо фахівець продовжує використовувати іноземну мову в практичних цілях, що дозволяє йому зберегти навички усного та письмового спілкування. Для досягнення цілей і вирішення завдань даної статті необхідно схарактеризувати концепцію навчання викладачів медичного ВНЗ англійській мові з метою їх підготовки до викладання спеціальних дисциплін іноземною мовою.

Ядро відповідної концепції складається з таких принципів: *принцип* якості занурення викладачів-предметників у науково-популярні та літературні тексти зі спрощеною формою викладу; *принцип* актуалізації усвідомленої перспективи професійного розвитку засобами іншомовної культури; принцип необхідності та достатності умов неперервності практики використання іноземної мови викладачем медичного ВНЗ; *принцип* дворівневості (на рівнях іноземної та фахової культури) підготовки викладачів медичного ВНЗ до організації навчального процесу іноземною мовою.

Суть кожного з перерахованих вище принципів, його роль у навчальному процесі, а також передбачуваний ступінь впливу на результати описані нижче.

Принцип якості занурення викладачів-предметників у науково-популярні та літературні тексти зі спрощеною формою викладу потрібен для відходу від традиційної парадигми навчання іноземній мові, сутність якої знаходиться в площині формування в об'єкта навчання інтересу до мови. Сформульований принцип утворює формулу опосередкованого формування відповідного інтересу. Ядром його є формування інтересу до змісту науково-популярної та іншої літератури.

Занурення викладачів-предметників у науково-популярні та літературні тексти зі спрощеною формою викладу сприяє появі в них змісту конкретної літератури, ситуацій психологічної комфортності, коли відбувається акт трансформації цікавості в пізнавальний інтерес. Такий пізнавальний інтерес за певних умов виступає в ролі потужного мотиву процесу пізнання, а сама іноземна мова перетворюється з його об'єкта на його засіб. Якість роботи викладачів-предметників з науково-популярними та літературними текстами зі спрощеною формою викладу прямо пропорційно залежить від

якості форми цього викладу. У дидактичному аспекті вона повинна знаходитися на рівні актуальної психологічної і практичної готовності викладачів-предметників до сприйняття певних мовних конструкцій. З іншого боку, такі конструкції повинні бути простими за побудовою, відрізнятися високим ступенем виразності й літературної привабливості. З часом просту форму викладу необхідно буде поступово замінити на більш складну за умови підвищення відповідної психологічної та практичної готовності викладача. Спрощена форма викладу літературного матеріалу відіграє роль засобу формування у викладача на особистісному рівні опорних знань у сфері занурення в будь-які тексти різного рівня складності та тематичної спрямованості. Більш того, набуваючи досвіду використання цих опорних знань на практиці, викладач оволодіває умінням сприймати цінності іншомовної культури на достатньо високому рівні. З часом це уміння трансформується в навичку, тобто доводиться до автоматизму.

Під якістю занурення викладачів-предметників у науково-популярні та літературні тексти зі спрощеною формою викладу слід розуміти формування у них відповідних навичок.

Принцип актуалізації усвідомленої перспективи професійного розвитку засобами іншомовної культури націлює слухачів системи медичної післядипломної освіти (ПДО) на емоційне переживання, розуміння близьких і далеких перспектив фахового розвитку. Розробка перспективних програм професійного розвитку слухачів цієї системи – справа організаторів навчального процесу викладачів медичного ВНЗ. Їм належить не тільки відібрати ефективні для розробки відповідних проектів засоби іншомовної культури, але й забезпечити проведення діагностики рівнів професійного розвитку слухачів, ступеня оволодіння ними іншомовною культурою. Тільки за таких умов програми професійного розвитку викладачів медичного ВНЗ будуть відрізнятися між собою особистісними траєкторіями. Усвідомлення викладачами далеких перспектив професійного розвитку слід пов'язати з усвідомленням ними потреби діяльності у напрямі підвищення кваліфікації.

Ефективність усвідомлення останньої потреби полягає в розкритті можливостей доступу до інформації, яка відсутня в рідній мові, а також у забезпеченні можливостей обміну досвідом фахової діяльності із зарубіжними колегами.

Принцип необхідності та достатності умов безперервності практики використання іноземної мови викладачем медичного ВНЗ, насамперед, передбачає визначення сукупності відповідних умов. До необхідних умов практики використання іноземної мови слухачем системи ПДО слід

віднести: організацію процесу самопізнання готовності викладачів-предметників до проведення занять іноземною мовою, визначення факторів, що сприяють підвищенню такої готовності. При цьому важливо відзначити сукупність тих умінь викладача, які в подальшому забезпечать не тільки якість викладацької роботи, але й будуть сприяти розвитку здатності педагога до занурення в іншомовне комунікативне середовище.

Провідною достатньою умовою є злиття в навчальному процесі двох активностей – активності організаторів системи ПДО й активності слухачів цієї системи.

Слід також відмітити, що підвищення активності з боку слухачів пов'язане з послабленням активності організаторів системи підвищення кваліфікації.

Принцип забезпечення особистісної й фахової зацікавленості викладача іноземної мови в її використанні як засобу задоволення власних різнобічних непрофесійних потреб та інтересів відповідає змісту формули Л. Блумфілда «Між знаннями про мову й володінням нею немає ніякого зв'язку. Володіння мовою – це не питання знання... Це питання практики...». Проте цей принцип, насамперед, орієнтує викладачів іноземної мови на підвищення власної фахової компетентності та рівня загального особистісного розвитку. Ідеться про те, що викладач-лінгвіст стикається з новими проблемами, у сфері розв'язання яких вимагає відмінного творчого підходу, активізації всіх власних сил.

Викладач в умовах реалізації цього принципу перетворюється на викладача-дослідника, особисто зацікавленого в розробках нових програм і методик оволодіння його колегами-предметниками іншомовною культурою. Від науково-дослідної роботи викладач отримує моральне задоволення. Така робота та її результати забезпечують його одухотвореність іноваційним пошуком.

Принцип дворівневості (на рівнях іноземної та фахової культури) підготовки викладачів медичного ВНЗ до організації навчального процесу іноземною мовою передбачає розробку такої системи підвищення іншомовної компетентності викладачем-предметником, яка враховує гармонійне поєднання цінностей іноземної та фахової культури. Провідним критерієм оптимальної опори організаторів системи післядипломної освіти на цей принцип є ступінь розуміння викладача медичного ВНЗ іноземними студентами.

На першому рівні відповідної підготовки метою навчання слухачів є формування в них мовної основи в межах побутової та загальнонавчальної тематики. Досягнення цієї мети відбувається на фоні формування в слухачів комунікативних умінь і навичок.

Висновки. Таким чином, розкриття концепції та формулювання принципів, що входять до неї; формування готовності викладачів медичного ВНЗ до організації навчального процесу іноземною мовою дозволило нам зробити такі висновки:

- дотримання принципів, що є складовими концепції, дозволить формувати готовність викладачів вищого навчального закладу до організації навчального процесу іноземною мовою;
- методична та педагогічна сутність сформульованих у статті принципів підтверджує доцільність розширення сфери їх використання з метою підготовки викладачів інших спеціальностей до викладання іноземною мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ильин М. С. О функциональном принципе в методике обучения иностранным языкам / М. С. Ильин // Иностранные языки в высшей школе. – 1966. – № 3. – С. 32–33.
2. Карпов В. В. Методология подготовки преподавателей на ФПКП при многоступенчатой системе обучения в вузе / Карпов В. В., Катханов М. Н., Свиридова Н. Г. – М., 1992. – 104 с.
3. Кузнецова О. В. Развитие концепций непрерывного и возобновляемого (рекуррентного) образования в XX – XXI вв. : программы, конференции, семинары, проблемы / О. В. Кузнецова // Наука и образование: Известия Южного отделения РАО и РГПУ. – 2004. – № 2 (10). – С. 37–45.
4. Рогова Г. В. О принципах обучения иностранному языку / Г. В. Рогова. – ИЯШ. – 1974. – № 6. – С. 21–25.
5. Штульман Э. А. Основы эксперимента в методике обучения иностранным языкам / Э. А. Штульман. – Воронеж, 1971. – 144 с.
6. Мерхелевич Г. В. Английский язык: обучаться, чтобы овладеть / Г. В. Мерхелевич. – Донецк : ЧП АРПИ, 2009. – 210 с.
7. Мерхелевич Г. В. Английский язык: как учить(ся), чтобы обучиться / Г. В. Мерхелевич. – Донецк : ЧП АРПИ, 2010. – 218 с.
8. Мерхелевич Г. В. Английский язык: как учить(ся), чтобы обучиться / Г. В. Мерхелевич. – 2-е изд., доп. – Донецк : ЧП АРПИ, 2011. – 222 с.
9. Мерхелевич Г. В. Stage 1. Understanding and Being Understood. Speechwork = Развитие навыков устной речи на английском языке : учебно-методическое пособие / Г. В. Мерхелевич, Д. А. Бородавка. – Донецк : ЧП АРПИ, 2012. – 146 с.
10. Мерхелевич Г. В. Stage 1. Understanding and Being Understood. Workbook = Организация самостоятельной работы обучающихся английскому языку : учебно-методическое пособие / Г. В. Мерхелевич, Д. А. Бородавка. – Донецк : ЧП АРПИ, 2012. – 136 с.

РЕЗЮМЕ

Г. В. Мерхелевич. Концепция формирования готовности преподавателей высшего медицинского учебного заведения к организации учебного процесса на иностранном языке.

В статье рассматривается концепция формирования готовности преподавателей медицинского вуза к организации учебного процесса на иностранном языке. Рассмотрение данной проблемы происходит на основе описания ряда основных принципов, входящих в состав данной концепции. Исследованию данных принципов предшествует анализ основных научных разработок и публикаций отечественных и зарубежных ученых, положивших начало решению данной задачи. Среди принципов, рассматриваемых в статье: принцип качества погружения преподавателей

специальных дисциплин в тексты научно-популярного и художественного содержания с упрощенной формой изложения; принцип актуализации осмысленной перспективы профессионального развития средствами иноязычной культуры; принцип определения степени необходимости и достаточности условий постоянного применения иностранного языка преподавателем медицинского вуза; принцип обеспечения личностной и профессиональной заинтересованности преподавателя иностранного языка в его применении в качестве средства удовлетворения своих интересов за пределами специальности; принцип двухуровневой подготовки преподавателей медицинского вуза к преподаванию медицины на иностранном языке.

Ключевые слова: принцип, концепция, иностранный язык, коммуникативный барьер, овладение, обучение, преподавание, исследование, готовность, организация, навыки, способность.

SUMMARY

G. Merkhelevich. Foreign language teaching and learning methodology for medical university teachers.

The paper is concerned with core principles of foreign language teaching/learning methodology intended for getting Ukrainian medical university teachers being able to deliver their classes to students in a foreign language. Core target teaching and learning principles belonging to the ESL methodology in question are discussed. Consideration of the principles is preceded by review and analysis of foreign and Ukrainian pedagogists dealing with the problem. Among methodological approaches and techniques described are those of getting the learners adapted to L2-based reading of simplified fiction and non-fiction texts belonging to areas of their non-professional interests, as well as concepts of measuring the extent to which the foreign language is expected to be used by the learners in their everyday life outside the classroom to keep their language skills alive. A two-level language teaching/learning programme is discussed as part of the methodological approach.

Key words: principle, conception, foreign language, communication barrier, language acquisition, language learning, language teaching, research, ability, organization, skills.